

Péterfy Gergely

KÖDTÉRKÉP

(Regényrészlet)

A sebesült Michele d’Astét azonnal a szállására kísértem, és megígérttem vele, ha nem találjuk ott az orvosát, átjön hozzám, hogy az én sebészem vegye kezelésbe. A sérülés nem volt különösebben veszélyes, egy szilánk hasította végig a bal felső karját jó arasznyi hosszán, azonban több nagy eret is megsérthetett, mert a vérzés csak nem akart csillapodni. Michelét a sebesülése egyáltalán nem érdekelte, pusztán azon aggódott, hogy összevérzi a térképeit: meg is kért, hogy vegyem át tőle a tekerceket.

Körülöttünk a vörös gomolygásból hol állatok, hol emberek, hol a legvalószínűtlenebb keveréklények bukkantak föl: emberek, akik véres emberi vagy állati testrészeket cipeltek, hullákkal megrakott lovak és szamarak, meg bizonyára a köd és az elbizonytalanodott érzékelés miatt olyan kombinációk is, amelyeket nem is lehetett pontosan elemezni: később, évekkel az ostrom után Helmuth Liebenberg, a polgármester különocnoköccse, aki életét az állatok és növények tanulmányozásának szentelte, egy egész könyvet adott ki ezen a címen: *A török ostrom idején Bécs városában felbukkant csodás és istentelen állati és emberi lények kézikönyve*; ebben hétszáztizennyolc lényt sorol fel, amelyeket saját szemével látott, a hullagödrökből exhumált, segédei segítségével befogott, vagy amelyek létéről hiteles szemtanúk beszámolója alapján győződött meg.

Vannak köztük *camelanthroposok*, a janicsárok és a tevék ocsmány szerelméből született, rövid életű, nyáladzó, szőrös, visszataszító lények, amelyeknek már a puszta látványa is több napos lázat okoz: ezeket az éjszaka leple alatt kaptatókról hajigálták be a törökök a városba, hogy zúrzavart és ragályt keltsenek. Amelyik túlélte a földet érést, vinnogyva és hörögve vonszolta végig magát az utcákon, vérző púpját a falakhoz dörgölte, és ragályt terjesztő vizeletével és ürülékével mindent beszennyezett. A többségük még napfelkelte előtt kiszenvedett, és szokatlanul gyors oszlásnak indult, bőre lilásra vált és gyorsan felpuffadt, majd felrepedt, és a lény belseje szétfolyt a földön. Csontjaik szinte egyáltalán nem voltak, csak valami vékony, porcos, borda-

szerű képződmények, melyek ideig-óráig megtartották az életképtelen testet, de aztán maguktól vagy a test súlyától, ki tudja, hirtelen összeroppantak, elpusztítva az istentelen torzszüleményt.

A *camelanthropos* mellett igen különös és veszélyes lény a *lupasinus*: egy ilyet, azt hiszem, magam is láttam, bár esküdni nem mernék rá – sok furcsa dolog történt azokban a napokban. A *lupasinusok* a török sereget kísérő kurvák szamaraktól fogant torzszülöttjei, amelyek közül állítólag igen sok életképesnek és idomíthatónak bizonyult, olyannyira, hogy azt beszélték, a szultán már azon volt, hogy egy egész sereget állít föl ezekből a lényekből, amelyek éles patáikkal képesek voltak akár a páncélt is átrúgni: pusztító rohamuknak a nehézsúlyosság sem tudott volna ellenállni, de ez a terv is sírba szállt a császárral és az európai Török Birodalommal együtt, pedig már egy egész várost építettek a birodalom minden részéből összefogdosott örömlányoknak és szamaraknak, és a pároztatásuk is megkezdődött.

Ennek a lénynek számtalan érdekesség közül kétségkívül az a legszembetűnőbb tulajdonsága, hogy egyedei között csak nőneműek találhatók: nemi szervük a nőkével mindenben megegyezik, és melleik is vannak, igaz, három pár. Caraffa csapatainak egy csaknem teljes létszámú *lupasinus*-sereget Drinápoly mellett sikerült katlanba szorítania és kiéheztetnie: ezek az undorító páriák ugyanis az éhség első jelentkezésére egymásnak esnek, egymás testéből hatalmas darabokat szakítanak ki, és egymást halálra rúgják: itt húzódik idomíthatóságuk és életképességük határa. Minthogy valami furcsaság folytán ezeknek a lényeknek a teste rendkívül keskeny és hosszúkás, és belső szerveik hihetetlenül aprók, májuk és veséjük egyáltalában nincsen, fájdalmat pedig nem éreznek, a fal repedésein, keskeny csatornákon és föld alatti patakok vizén át jutottak be a városba, és többször megtámadták az éjszakai őrseget; de amint megéheztek, felhagytak a támadással, egymást kezdték keresni, végül egyetlen tömegbe gyülekezve szétzaggatták és felfalták egymást: az utolsókkal a kutyák végeztek, úgyhogy ép példányt Helmuth Liebenbergnek nem is sikerült beszereznie. A könyvben látható rajzot emlékezetből és néhány megmaradt testrész alapján készítette.

Felsorol még néhány hasonló lényt, amelyek emberi közreműködéssel jöttek létre, vannak köztük madárhoz és csúszómászóhoz, sőt halakhoz hasonló is, ezekből azonban csak egy-két példány bukkant fel, azok is többnyire csak darabokban, vagy hónapokkal az ostrom után, amikor a hullagödröket kibontották, hogy áthelyezzék a cson-

tokat. Aztán voltak olyan állatok is, amelyek a fajok szokatlan és rendkívüli keveredéséből származtak, mintegy azt jelezve, hogy a világ szokásos rendje megbillent, és további katasztrófák eljövetele fenyeget; és voltak torz emberek, amelyek nem tartalmaztak semmilyen állati vért: az ostrom idején tisztas családokban is fogantak ilyen torzszülöttek, akiket aztán közös lelencházba helyeztek: ezek lettek „*Karra Musztafa árvái*”, akik testük rútságával sokáig, még a mostani években is riogatták és mulattatták a bécsi népet. Közülük nem kevesen azon családok neveit is viselhetnék, amelyekből a város mai előkelőségei származnak: azonban, hogy ezt a szégyent elkerüljék, egy városházi határozattal valamennyinek eltörölték a nevét. Ezek azonban legalább teljesen emberek voltak, nem természetellenes praktikák és a keleti mágia termékei: erre hosszú életük is bizonyíték. Hiszen a török ostromlók felől a városba áramló lények többnyire csak néhány órát éltek, de közülük még a legéletképesebb is alig érte meg az ostrom végét; ha jobban meggondoljuk, valamennyi csecsemő volt; amikor pedig a város felszabadult, már írmagjukat sem lehetett találni, és néhány kósza testrészt leszámítva, amit a tudós Liebenberg összegyűjtött, csak az ostromot átéltek emlékezetében léteztek.

Valamennyi lény közül azonban a legfélelmetesebb, és ami ennél is aggasztóbb, fegyverként is leghasználhatóbb a *Susurrans titanica* volt. Erről a teremtményről maga a tudós Liebenberg is bevallja, hogy létezésére aligha található felfogható magyarázat, ám kétségkívül létezik, vagy legalábbis az ostrom ideje alatt létezett, hiszen számosan találkoztunk vele, azonban alig vagyunk néhányan, akik a találkozást túléltek, és be is tudtak számolni róla. Azt beszéltek róluk, hogy Mohamed hatezer gyermekének leszármazottai, akiket ez a pogány démon az ősidők szörnyeivel nemzett, akiket a görögök titánoknak neveztek. A *Susurrans titanica* nem harapott, nem rúgott, nem mart, nem csípett, nem fojtott, nem fertőzött: a *Susurrans titanica* beszélt.

Sokféle logikus és meggyőző, sőt felkavaró és megrázó érvelést hallottam már életemben: tudom, milyen érzés, amikor az ember jobb meggyőződését feladva ingadozni kezd, a beszélő szándékai szerint a bizonytalanság szakadécai fölött egyensúlyoz, hogy végül az új meggyőződésbe kapaszkodva ismét szilárd talajra kerüljön. Tudom, milyen valakinek a hatására elvetni korábbi önmagunk, aztán egy életen át küzdeni ezzel a kétségbeesett és csalódott kísértettel, aki esedezve bekopog néha, mint egy elhagyott szerető; de soha ahhoz ha-

sonlót nem hallottam és nem éreztem, mint amikor a *Susurrans titanica* beszélt. Egyesek fiatal fiúnak látták, mások ráncok szabdalta, görbedt öregembernek, megint másoknak női alakban mutatkozott, és olyan is volt, aki egyáltalán nem látta, csak a szavait hallotta. Nekem életerős, harminc év körüli férfiként jelent meg: a városi önkéntesek egyenruháját viselte, és egy követ cipelt, amikor hozzám csatlakozott. A szeme fáradt, tompazöld volt, az a szem, amely az összes elbeszélésben az egyetlen közös pont, ezt a szemet viselte az ifjú, az öregember és a nő is: Mohamed szikrázó zöld szeme, amelynek fényét megtörte a föld mélyére szorult titánok megcsappant életereje, halálvággyal kevert gőgje és az ősiségükből fakadó életuntság.

A férfi mögöttem jött, folyamatosan tartotta velem a lépést, pedig egyre gyorsítottam, mert nem volt kedvem beszélgetni: nem szerettem azt az alulról jövő, mégis a magasba kúszó és onnan támadó hanghordozást, amit ezek az alacsony munkára beosztott és a tisztekre irigy polgárok használtak. Azonban akárhogyan szaporáztam a lépteimet, az emberem a nyomomban maradt. Már a Schottentornál jártunk, amikor váratlanul megszólalt: a hangja mintha körülvelt volna, mint amikor barlangban beszélget az ember. Nagyon egyszerű szavakat használt, és egyszerűen, bécsi tájszólásban beszélt – nemigen hiszem, hogy volna ember, aki ne ült fel volna ennek a tökéletes színjátéknak.

Azt mondta, hogy mindannyian el vagyunk veszve: nemcsak mi, ostromlott bécsiek, hanem minden ember mindig és mindenhol. A régi bölcsek, mondta, akik öngyilkosságuk elkövetésében az érettség bizonyítékát látták, kidolgozták annak fegyelmét, amit azonban a mi korunk elfelejtett. Mi, akikre jellegtelen agónia vár, sem a végpontjaink közötti távolságot nem magunk szabjuk meg, sem azt nem mi döntjük el, hogyan veszünk búcsút a világtól; a végső óra nem a mi végóránk: hiányzik belőlünk az egyszeri kezdeményezés kiváltsága – amely jóvátehetné a sőtlanul, tehetség nélkül leélt életet –, és szintúgy hiányzik belőlünk a fennkölt cinizmus, az elmúlás művészetének antik pompája. A kétségbeesés öreg rókái vagyunk, százados! Önmagunkkal kibékült hullák!

Azon voltam már, hogy megfordulok, és letromfolom az okvetetlenkedő polgárt, amikor azt éreztem, hogy nem tudnék mit válaszolni: szavai túlságosan is belőlem szóltak, és mint mondtam, nem egyértelműen a hátam mögül, hanem körös-körül mindenhol – de ennek az akusztikai furcsaságnak akkor még nem tulajdonítottam különö-

sebb jelentőséget. Mondom, mindannyian az álom és ébrenlét között eltévedten, elveszve bolyongtunk. Az önkéntes pedig folytatta.

Csak azért ragaszkodunk az élethez, mondta, mert nem támasztja alá semmi, mert érvnek még az árnyéka sem fér hozzá. A halál túlságosan precíz; minden érv mellette szól. Amilyen rejtélyes ösztöneink számára, éppoly kristálytisztán, címek vagy az ismeretlen hamis díszei nélkül jelenik meg értelmünk előtt. Az élet, amely halmozza a semmitmondó titkokat és kisajátítja magának az értelmetlent, sokkalta nagyobb rémületet vált ki a halálnál: valójában ő a nagy ismeretlen. Hová vezethet ennyi sok üresség, ennyi sok érthetetlen, százados? Azért akaszkodunk rá a napokra, mert a halálvágy olyannyira logikus, hogy emiatt hatástalan. Az élet ugyanis, ha csak egyetlen, határozott, vitán felül álló, nyilvánvaló érvert tudna felmutatni, mindjárt semmivé lenne. Minden, ami él és mozog, táplálékát az alátámaszthatatlanságból meríti; némi logikai többlet gyászos volna a létezésre nézve, amely merő erőfeszítés az értelmetlen irányába. Adjakok pontos célt az életnek: egyből oda a vonzereje. Épp célkitűzéseinek pontatlansága teszi felsőbbrendűvé a halálnál; egy cseppnyi precizitás rögtön leszállítaná a kripták trivialitásának szintjére: de maga, nemde, a precizitás híve, százados? A röppályák, a lővonalak és a tüzérv tudósa?! Mi ez a fegyelmezetlenség, mi ez a hanyagság, mi ez a slendriánság, Solari grófja?

Így beszélt tehát a *Susurrans titanica*; én pedig futni kezdtem. Végigfutottam a Burg mentén, egészen a Kärntner-bástyáig, de a lény, keze közt a kővel, a városi önkéntesek egyenruhájában ott loholt mögöttem. Nem részletezem az érzéseim, Bárónó: minden szó célba talált.

Ifjúkoromban is sokat olvastam, de másképp, mint most, vénen és reménytelenül: a szavak akkor még ruganyosak voltak, gyorsak és áttetszők, mint a lárvák; olyan kézzelfoghatóan jelentették a dolgokat, olyan szenvedéllyel, olyan ölelésszerűen: most mintha átmennének az utca túloldalára, és eszükbe sem jut köszönni, régi jótevőjüknek – az ölelésükre való meghitt emlékezést pedig minduntalan megzavarja a mostani, váratlan hűtlenségük okozta kínzó zavarodottság.

Ifjúkoromban római őseimet követtem, Cicerót olvastam és a sztoikusokat, meg Lucretiust és Senecát, meg Epiktétoszt és Marcus Aureliust, és Püthagorasz, aki városom legnagyobb halottjának, Vergiliusnak távoli mestere volt. Jól tudtam Euripidésztől, hogy jobb lett volna meg sem születnünk, és Szophoklészétől, hogy nincs esély meg-

ismerni önmagunk, és Aiszküloisztól, hogy a sors ravaszabb áttételeket mér, mint az órásmesterek, és Empedoklésztól, hogy az életre a halál az egyetlen esély – a régi bölcsék közléről szóltak hozzám, szavaiknak íze volt, szaga, súlya és sebessége: most távolról motyognak, mint a menhelyen a megbolondult, öreg színészek, lázálomszerűen anyagtalanok és megfoghatatlanok; előadásuk bosszantóan vásári és betanult: de ez nem a szavak hibája, hanem az előadójuké.

Amit akkor tudtam, mára elfelejtettem. A szavak akkor a végbe vitt tettek képei voltak, és a régi bölcsék mintegy a saját emlékezetemből beszéltek; a szavak díszleteiből jótét szellemek varázsütésre ácsolták meg a cselekvés színpadát – százszor, ezerszer meghaltam ezen a színpadon. Úgy véltem, kellően felkészültem a halálra; az életet megmértem, átláttam és megvettem – a *Susurrans titanica* szavai azonban lerombolták ezt a színpadot. Az önkéntes hirtelen eltűnt mögülem, én pedig boldogan álltam a záporozó lövedékek között. Valóban csak a szerencsén múlt, hogy akkor nem ért véget az életem. Mások, akiknek a szerencse nem játszott a kezére, meg is találták a hirtelen annyira kívánatosnak tetsző halált, a golyók elé álltak, vagy levetették magukat a bástyáról, vagy ami a legkülönösebb: álmukban haltak meg, mintha belülről sorvadtak volna el.

Ilyesfajta lények bukkantak hát fel körülöttünk, miközben átvágtunk a városon.

(*Mozgó Világ*, 2004/3.)

PÉTERFY GERGELY 1966-BAN SZÜLETETT BUDAPESTEN. PRÓZÁT ÍR, RÁDIÓ-JEGYZETEKET KÉSZÍT. JÓZSEF ATTILA-DÍJAS.